

ЮВІЛЕЙ ВОЛОДИМИРА АНТОНОВИЧА КАЛЮЖНОГО

6 серпня 2007 р. виповнилося 85 років члену Українського мінералогічного товариства, професорові Володимирі Антоновичу Калюжному.

В.А. Калюжний — видатний дослідник проблем генетичної мінералогії і петрології та геохімії ендегенних процесів, один із засновників нової галузі геологічної науки — вчення про мінералоутворювальні флюїди (мінералофлюїдології), доктор геолого-мінералогічних наук, професор, лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки.

Володимир Антонович Калюжний народився 6 серпня 1922 р. у с. Буняковка Одеського р-ну Омської обл. (Російська Федерація). Після переїзду батьків в Україну (1924) і закінчення середньої школи у с. Миколаївка Бердянського р-ну Запорізької обл. він навчався на геологорозвідувальному факультеті Дніпропетровського гірничого інституту (1939—1941 та 1945—1946 рр.). У 1941—1945 рр. брав участь у бойових діях Другої світової війни у складі Червоної Армії. Упродовж 1946—1949 рр. В.А. Калюжний — студент геологічного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка.

Трудову діяльність В.А. Калюжний розпочав 1949 р. у Львівському відділенні Інституту геологічних наук АН УРСР (з 1951 р. — Інститут геології корисних копалин АН УРСР, з 1963 р. — Інститут геології і геохімії горючих копалин АН УРСР (НАН України), м. Львів). У 1950—1955 рр. він працював у Львівському державному університеті імені І. Франка, де підготував і успішно захистив (1955) кандидатську дисертацію на тему “Многофазовые включения в минералах (методы изучения состава и отдельные вопросы применения)”. Починаючи з 1955 р. і донині його наукова, науково-організаційна, педагогічна і громадська діяльність пов’язана з Інститутом геології і геохімії горючих копалин НАН України. Тут він виріс від молодшого наукового співробітника до завідувача відділу геохімії глибинних флюїдів, захистив докторську дисертацію на тему “Динамика минералогенеза на основе изучения минералообразующих флюидов (гранитные занорышевые пегматиты и рудоносные гидротермалиты Украины)” (1979), здобув вчене звання професора (1984).

Усе своє наукове життя професор В. А. Калюжний разом з учнями та колегами присвятив розробці теоретичних і методичних основ вчення про мінералоутворювальні флюїди (мінералофлюїдології) й обґрунтуванню на кристалогенних і фізико-хімічних принципах можливостей флюїдних включень у мінералах для реконструкції термобаричних і геохімічних характеристик флюїдного середовища кристалізації мінералів та їх парагенних асоціацій.

Неоцінним є його внесок у встановлення генетичної природи флюїдів, з'ясування особливостей їх походження, формування, міграції та геохімічної спеціалізації.

На основі нових даних щодо складу та *PT*-параметрів флюїдів підкорових і мантийних зон літосфери за вмістом включень та газових домішок у мінералах магматичних порід глибинного генезису вперше доведено, що леткі компоненти базальтових (толейтових) лав рифтових зон Світового океану складаються переважно з CO_2 , ізотопний склад вуглецю якого відповідає мантийному (глибинних джерел).

Створено геохімічні моделі еволюції фізико-хімічних умов формування кришталеносних, рідкіснометалевих і кварц-польовошпатових пегматитів, різного типу метасоматитів, золоторудних, поліметалевих та рідкіснометалевих гідротермальних родовищ в Україні.

Відкрито загальну закономірність формування пегматитів, у тому числі заноришового (камерного) типу, і гранітів середніх глибин, зокрема, грейзенізованих — періодичність зміни кислотно-лужних властивостей флюїдів (відносного значення рН) на фоні закономірного зниження температури і відповідних парагенез мінералів.

Установлено закономірну періодичність діяльності гідротерм золото-поліметалево-рідкіснометалевих рудопроявів Закарпаття, Донбасу, Українського щита, що виявилось у зміні їх агрегатного стану, складу і термобаричних параметрів.

Вивчено конкретні параметри міграції вуглеводневих сполук в осадових нафтогазоносних формаціях, що дало змогу відтворити часову і просторову еволюцію агрегатного стану та складу вуглеводневмісних флюїдів, з'ясувати елементи латеральної і вертикальної зональності, розрахувати характеристики глибинних джерел вуглеводнів та виявити їх роль у процесах мінерального перетворення осадових товщ.

Фундаментальні й теоретико-експериментальні надбання склали базу достовірних критеріїв пошуку і оцінки мінеральної сировини, розроблених за генетичними показниками. Реконструкція оптимальних режимів кристалізації мінералів та їх парагенез дала змогу В.А. Калюжному запропонувати ендегенно-вуглекислотний пошуково-оцінний метод для п'єзокварцу, коштовного каміння, рідкісних і благородних металів, а у розвиток цього методу — нову технологію локального прогнозування збагачених ділянок золоторудних полів (у співавторстві).

Найвагоміші фундаментальні та прикладні здобутки В.А. Калюжного, що увійшли до циклу робіт "Теоретична і регіональна мінералогія", стали підставою для присудження йому Державної премії УРСР у галузі науки і техніки 1983 р. (у складі колективу претендентів). Він відзначений Державною стипендією видатним діячам науки (з 1998 р.). Підтвердженням високого міжнародного авторитету науковця стало нагородження його 1993 р. серед трьох перших учених світу почесною відзнакою — Міжнародною золотою медаллю імені видатного англійського дослідника флюїдних включень Г. Сорбі.

В.А. Калюжний з 1961 до 1988 р. керує відділом геохімії глибинних флюїдів, а потім працює у ньому на посадах головного і старшого наукового співробітника (1988—2007). Відділ став одним з перших центрів розвитку нового напрямку, авторитетною базовою школою підготовки наукових кадрів. Тут систематично отримували кваліфіковані консультації, проходили стажування і обмінювалися досвідом спеціалісти з усіх регіонів колишнього Радянського Союзу, а також США, Японії, Швеції, Болгарії, Польщі та інших країн.

У 1993 р. учений очолив Українське товариство дослідників флюїдних включень — колективного члена Міжнародної комісії рудоутворювальних флюїдів у включеннях. Він керував секцією рудоутворювальних флюїдів Комісії мінерало-

гії і геохімії Карпатсько-Балканської геологічної асоціації, входив до складу робочої групи “Геохімія” комісії АН СРСР з проблем Світового океану, а також — Ради секції з флюїдних включень Проблемної ради АН СРСР з рудоутворення.

За науковими консультаціями і керівництвом В.А. Калюжного виросли і склалися як відомі вчені у галузі мінералофлюїдології 2 доктори і 12 кандидатів наук.

З його ініціативи були успішно проведені наради з термобарометрії і геохімії мінерало- і рудоутворювальних флюїдів та вуглецевистих сполук. Водночас він і його учні гідно представляли українську науку на міжнародних, всесоюзних та республіканських форумах учених.

Перу В.А. Калюжного належать понад 200 друкованих наукових робіт, з них 7 — монографій, низку із яких перекладено й опубліковано за кордоном. В інституті він успішно працює у спеціалізованій вченій раді із захисту дисертацій, вченій раді, науково-видавничій раді та в редколегії журналу “Геологія і геохімія горючих копалин”. Володимир Антонович був опонентом численних дисертацій, рецензентом і відповідальним редактором низки монографій і збірників наукових праць, неодноразово головував на Державній екзаменаційній комісії геологічного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка.

В.А. Калюжний — ветеран Другої світової війни, учасник бойових дій, ветеран праці, нагороджений багатьма урядовими нагородами за бойові заслуги та багаторічну сумлінну працю.

І нині він активно працює на науковій і науково-організаційній ниві, вносячи посильний вклад у розв’язання фундаментальних і прикладних проблем мінералогічної науки сьогодення. Ювіляр сповнений духовних сил та задумів на майбутнє.

Мінералоги України, віддаючи належне Володимиру Антоновичу Калюжному не лише як видатному діячеві науки, а й добрій та ширій людині, патріоту, громадянину, щиро і тепло вітають його із цим поважним ювілеєм, зичать йому доброго здоров’я, довгих років життя, достатку і нових творчих здобутків в ім’я процвітання мінералогічної науки у незалежній Українській державі.

*Президія і Рада Українського мінералогічного товариства,
редколегія “Записок Українського мінералогічного товариства”,
відділ геохімії глибинних флюїдів ІГГК НАН України*